

WALKA NIEZŁOMNYCH

Scenariusz zajęć

Antonina Telicka-Bonecka
Jarosław Bonecki

Antonina Telicka-Bonecka

Jarosław Bonecki

WALKA NIEZŁOMNYCH

od wojny z sowieckimi okupantami
i kolaborantami do samotnej walki
leśnych oddziałów

Scenariusz zajęć

Warszawa 2017

Antonina Telicka-Bonecka

Jest wieloletnim doradcą metodycznym nauczycieli historii i społeczeństwa w województwie lubelskim i mieście Lublin, wychowawcą młodzieży. Od 2000 roku pełni funkcję eksperta w komisjach egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych. Jest autorem wielu publikacji metodycznych, programów nauczania, przewodników, materiałów źródłowych, testów i podręczników do historii i wiedzy o społeczeństwie.

Jarosław Bonecki

Nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie w V LO w Lublinie. Od wielu lat pełni funkcję przewodniczącego zespołu sprawdzającego egzamin maturalny z historii. Jest współautorem wielu publikacji i materiałów dydaktycznych dla wydawnictwa Operon. Współpracuje z uczelniami i instytucjami: UMCS, KUL, NBP, Archiwum Państwowe w Lublinie, Muzeum na Zamku, Polskie Towarzystwo Historyczne.

Copyright © Antonina Telicka-Bonecka, Jarosław Bonecki & Fundacja „Towarzystwo Projektów Edukacyjnych”, 2017

Wydawnictwo: Fundacja „Towarzystwo Projektów Edukacyjnych”

Projekt graficzny i łamanie: Przemysław Banasiewicz

Korekta: Alicja Gzyło

Publikacja została wydana w ramach projektu dofinansowanego przez Ministerstwo Obrony Narodowej realizowanego w ramach programu „Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej”.

Walka niezłomnych

Przedmiot: Historia

Czas przeznaczony na realizację zagadnienia: 1 godzina 30 minut (dwie godziny lekcyjne).

Dział programowy z **Podstawy Programowej:**

PP. IV.11.1 – wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów;

PP. IV.11.2 – charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki;

PR. IV.V.13.2 – charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;

Cele kształcenia – wymagania ogólne.

Słuchacz:

- dostrzega ciągłość procesów historycznych,
- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń,
- rozpoznaje rodzaje źródeł,
- wyszukuje, integruje i analizuje informacje z różnych źródeł,
- przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

Cel ogólny lekcji:

Przedstawienie udziału żołnierzy wyklętych w walce o suwerenność Polski po II wojnie światowej.

Cele operacyjne nauczania i cele wychowania:

na poziomie wiadomości:

- Słuchacz:
 - wyjaśnia znaczenie terminów: Armia Krajowa, cichociemni, Narodowe Sily Zbrojne, akcja „Burza”, Manifest PKWN, Urząd Bezpieczeństwa,

proces szesnastu przywódców PPP, Armia Krajowa Obywatelska, Ruch Oporu Armii Krajowej, żołnierze wyklęci, żołnierze niezłomni, Organizacja „NIE”, Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj, Wolność i Niezawisłość, Polskie Stronnictwo Ludowe, Narodowe Zjednoczenie Wojskowe (NZW), referendum 3 x Tak, amnestia, pokazowy proces, obława augustowska – „Mały Katyń”, Konspiracyjne Wojsko Polskie, Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych,

- wymienia wydarzenia związane z datami: 4.01.1944 r. (przekroczenie przedwojennej polsko-sowieckiej granicy przez Armię Czerwoną), 21.08.1944 r. (bitwa pod Surkontami), 22.07.1944 (Manifest PKWN), kwiecień 1945–1954 (Konspiracyjne Wojsko Polskie), 18–21.06.1945 r. w Moskwie (proces szesnastu), 19.01–7.05.1945 r. (Organizacja „NIE”), 7.05–6.08.1945 r. (Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj), 2.09.1945 r. (WiN), 1944–1956 (Narodowe Zjednoczenie Wojskowe), 10–25.07.1945 (obława augustowska – „Mały Katyń”), 2.08.1945 r. (amnestia), 30.06.1946 r. (referendum 3 x Tak), 19.01.1947 (wybory do Sejmu Ustawodawczego), 22.02.1947 r. (amnestia),
- zna następujące postaci i ich działalność: Witold Pilecki, August Emil Fieldorf „Nil”, Aleksander Krzyżanowski „Wilk”, Maciej Kalenkiewicz „Kotwicz”, Jan Borysiewicz „Kryśia”, Czesław Zajączkowski „Ragner”, Anatol Radziwonik „Olech”, Ignacy Blumski „Stychański”, Leopold Okulicki „Niedźwiadek”, Władysław Liniarski „Mścistaw”, Zdzisław Broński „Uskok”, Jan Rzepecki, Franciszek Niepokólczycki „Halny”, Łukasz Ciepłiński „Pług”, Stanisław Mikołajczyk, Hieronim Dekutowski „Zapora”, Marian Bernaciak „Orlik”, Zdzisław Badocha „Żelazny”, Danuta Siedzikówna „Inka”, Zygmunt Szendzielarz, ps. „Łupaszko”, Stanisław Sojczyński ps. „Warszyc”, Józef Franczak „Laluś”,
- przedstawia działania „żołnierzy wyklętych” w czasie walki z władzą komunistyczną w latach 1944–1956.

na poziomie umiejętności:

- Słuchacz:
 - rozróżnia poszczególne formy walki polskiego społeczeństwa biorącego udział w walce z komunistami,
 - wskazuje na mapie: Wilno, Nowogródek, Puszcza Rudnicka, Moskwa, Augustów, Lublin,
 - charakteryzuje sposoby zaangażowania społeczeństwa polskiego w walkach z władzą komunistyczną,
 - omawia przykłady działań wybitnych żołnierzy wyklętych w walce o suwerenność Polski
 - korzystając z różnych źródeł, analizuje wkład polskiego społeczeństwa i różnych organizacji w walkę o suwerenność państwa polskiego

- uzasadnia przyczyny fizycznej klęski i moralnego zwycięstwa żołnierzy wyklętych.

Cele wychowania:

- kształtowanie postawy zaangażowania w sprawy ojczyzny i przywiązania do wolności,

Typ zajęć:

Zajęcia wprowadzające nowy materiał z wykorzystaniem dotychczasowej wiedzy.

Metody nauczania:

Praca pod kierunkiem z mapą, źródłem historycznym, filmem i tablicą interaktywną, burza mózgów, dyskusja.

Zasady nauczania:

Zasada pogładowości, łączenia teorii z praktyką, świadomego i aktywnego uczestnictwa.

Środki dydaktyczne:

- Podręcznik, teksty źródłowe, fragmenty filmów, komputer z dostępem do internetu, rzutnik multimedialny, kartki formatu A3 i flamastry,
- Prezentacja multimedialna opracowana przez autorów,
- *Multimedialny ćwiczeniowy Atlas Historyczny*, MERIDIAN, 2007 r.
- *Atlas historyczny. Dzieje Polski na mapach interaktywnych*. Nowa Era,
- Kajetan Rajski – *Walka Niezłomnych. Od wojny z sowieckimi okupantami i kolaborantami do samotnej walki leśnych oddziałów*. Warszawa 2017 r.,
- Adam Dziurok, Marek Gołębowski, Łukasz Kamiński, Filip Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989.*, IPN, Warszawa 2014, s. 34–38,
- *Polskie Podziemie Niepodległościowe 1944–1956*, Lublin 2015 r. [W:] Teki edukacyjne IPN,
- Kazimierz Krajewski, Janusz Kurtyka, Tomasz Łabuszewski, Piotr Niwiński, Jacek Pawłowicz, Grzegorz Wąsowski, Jerzy Węgierski, Leszek Żebrowski, *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku. Wydanie uzupełnione i poprawione*. Oficyna Wydawnicza Volumen, Liga Republikańska, Warszawa 2002,

- Ogólnopolski kwartalnik poświęcony żołnierzom wyklętym „Wyklęci” Nr 1 01–03 2016. Temat numeru: Major „Łupaszka” i 5. Wileńska Brygada AK.
- Ogólnopolski kwartalnik poświęcony żołnierzom wyklętym „Wyklęci” Nr 2 04–06 2016. Temat numeru: Najwytrwalsi z Wyklętych 1956–1963.

Forma pracy:

Indywidualna, grupowa i zespołowa.

Tok zajęć:

1. Czynności organizacyjne. Podanie tematu i uświadomienie celów lekcji.
2. Wprowadzenie nauczyciela z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej przygotowanej przez autorów.
3. Wyjaśnienie nowych pojęć.
4. Lekcja właściwa:
 1. Przedstawienie pośrednich i bezpośrednich przyczyn walki żołnierzy wyklętych w latach 1944–1956.
 2. Omówienie sytuacji politycznej, która zmusiła dużą część polskiego społeczeństwa do włączenia się do walki przeciwko władzy komunistycznej w Polsce.
 3. Słuchacze losują przydział do poszczególnych grup 5-7 osobowych.
 4. Nauczyciel przydziela poszczególnym grupom zadania i określa czas do przygotowania wypowiedzi – 15–20 minut.

Grupa 1 – Polskie konspiracyjne organizacje wojskowe AK, BCh i NSZ

Armia Krajowa, Bataliony Chłopskie i Narodowe Siły Zbrojne to najbardziej znane, działające w czasie II wojny światowej polskie konspiracyjne organizacje wojskowe.

Jesteście żołnierzami wybranych organizacji wojskowych walczących z okupantem sowieckim i nową władzą komunistyczną w Polsce w latach 1944–1945. Korzystając z własnej wiedzy i przygotowanych dla Was tekstów źródłowych, przedstawcie dzieje swoich walk i działań w formie pamiętnika lub listu do domu rodzinnego. Warto ubarwić je filmem, zdjęciami lub innymi źródłami.

Materiały dydaktyczne: Tekst źródłowy nr 1 – 4, możliwość korzystania ze źródeł multimedialnych.

Grupa 2 – Zrzeszenie Wolność i Niezawistość

Zrzeszenie Wolność i Niezawistość to polska cywilno-wojskowa organizacja antykomunistyczna, która została założona 2 września 1945 w Warszawie. Zrzeszenie od początku stanowiło dla władz komunistycznych przeszkodę w realizacji planów politycznych ZSRR wobec Polski.

Jesteście żołnierzami i działaczami tej organizacji. Przedstawcie dzieje swoich walk w formie krótkich relacji lub pamiętnika ubarwionych filmem, zdjęciami lub innymi źródłami.

Materiały dydaktyczne: Tekst źródłowy nr 5–7, możliwość korzystania ze źródeł multimedialnych.

Grupa 3 – Opozycja legalna – PSL, Kościół katolicki i społeczeństwo polskie w Polsce Ludowej

Po zakończeniu II wojny światowej władzę w Polsce przejęli komuniści. Początkowo jednak istniała szansa – przynajmniej w teorii – przywrócenia ustroju demokratycznego. W latach 1946–1947 jedyną legalnie działającą opozycją polityczną było Polskie Stronnictwo Ludowe, którego prezesem był wicepremier Stanisław Mikołajczyk. Wokół tej partii oraz Kościoła katolickiego skupiali się zwolennicy prawdziwej demokracji. Znamy również w okresie stalinizmu różne formy działań opozycji.

Jako znani lub mniej znani opozycjoniści, korzystając z własnej wiedzy i przygotowanych tekstów źródłowych, przedstawcie przykłady działań opozycyjnych w Polsce Ludowej. Zaprezentujcie je w formie krótkich relacji lub wywiadów ubarwionych filmem, zdjęciami lub innymi źródłami.

Materiały dydaktyczne: Tekst źródłowy nr 8–11, możliwość korzystania ze źródeł multimedialnych.

Grupa 4 – Spadkobiercy polskich konspiracyjnych organizacji wojskowych

W 1963 roku, 18 lat po zakończeniu II wojny światowej i 19 lat po rozpoczęciu sowieckiej okupacji, dobiegła końca epopeja żołnierzy wyklętych. Jedną z najbardziej tragicznych w historii Polski. Epopeja, która napawa zarazem dumą z bohaterstwa, jak i gorzkim żalem z powodu śmierci wielu żołnierzy.

Jako spadkobiercy polskich konspiracyjnych organizacji wojskowych walczących z władzą komunistyczną na ziemiach polskich do 1963 r. przedstawicie podejmowane przez nich działania w formie krótkich listów lub relacji ubarwionych filmem, zdjęciami lub innymi źródłami. Korzystajcie z własnej wiedzy i przygotowanych dla Was tekstów źródłowych.

Materiały dydaktyczne: Tekst źródłowy nr 12–15, możliwość korzystania ze źródeł multimedialnych.

5. Członkowie poszczególnych grup analizują informacje do swojego zadania, wykorzystując podane źródła oraz interaktywne zasoby wybranych archiwów i muzeów kryjących wiedzę o walkach polskiego społeczeństwa o suwerenność w latach 1944–1956.
6. Liderzy poszczególnych grup prezentują przygotowane prace na przydzielone zadanie. Korzystając z możliwości rzutnika/tablicy interaktywnej, dokonują analizy:
 - interaktywnej mapy z własnymi dopiskami,
 - obszarów i kierunków walk,
 - prezentacji filmów, tekstów źródłowych itp.
 - książeczki: Kajetan Rajski, *Walka Niezłomnych. Od wojny z sowieckimi okupantami i kolaborantami do samotnej walki leśnych oddziałów*. Warszawa 2017 r.
7. Podsumowanie i komentarz dotyczący pracy wszystkich grup słuchaczy na zajęciach przez nauczyciela.
8. Rekapitulacja pierwotna. Na zajęciach realizowanych w wymiarze 1.30 godz. analiza monety Witold Pilecki „Witold” 1901–1948.
9. Podanie pracy domowej.

Bibliografia

Kajetan Rajski, *Walka Niezłomnych. Od wojny z sowieckimi okupantami i kolaborantami do samotnej walki leśnych oddziałów*. Warszawa 2017 r.,

Adam Dziurok, Marek Gołębowski, Łukasz Kamiński, Filip Musiał, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989.*, IPN, Warszawa 2014 r.,

Polskie Podziemie Niepodległościowe 1944–1956, Lublin 2015 r. [W:] Teki edukacyjne IPN.

Dokonaj analizy zamieszczonego rewersu monety kolekcjonerskiej i odpowiedz na pytania.

Rewers monety kolekcjonerskiej NBP z 2017 r., „Wyklęci przez komunistów żołnierze niezłomni – Witold Pilecki”, (NBP, Fot. NBP)

1. Do jakiej postaci nawiązuje przedstawiona moneta NBP?
2. Wyjaśnij, jak rozumiesz umieszczone na monecie słowa: „Zachowali się jak trzeba”.

.....

.....

.....

.....

Dla nauczyciela

Proponowana odpowiedź z analizy monety.

1. Przedstawiona moneta nawiązuje do rotmistrza Witolda Pileckiego ps. „Witold”, znanego żołnierza polskiego podziemia niepodległościowego i żołnierza wyklętego. W 1940 roku poszedł dobrowolnie do obozu koncentracyjnego Auschwitz z misją rozeznania sytuacji na miejscu oraz stworzenia więziarskiej konspiracji samopomocowej i zbrojnej (Związek Organizacji Wojskowej). Misja ochotnika do Auschwitz sprawiła, że został na Zachodzie uznany za jednego z najodważniejszych ludzi okupowanej przez Niemców Europy. Po wojnie wrócił do okupowanej przez Sowieców Polski, aby na miejscu zdobyć informacje o stopniu podporządkowania kraju Sowiecom. W krytycznym momencie nie skorzystał z możliwo-

ści ewakuacji na Zachód. Witold Pilecki został aresztowany w maju 1947 roku przez stalinowską bezpiekę i poddany brutalnemu śledztwu. Został skazany pod kłamliwymi zarzutami na karę śmierci i 25 maja 1948 roku zamordowany.

2. Umieszczone na monecie słowa: „Zachowali się jak trzeba” to motto świadczące, nie tylko o jego, jak i innych wyróżnionych żołnierzach wyklętych działalności związanej z niepodległością i suwerennością Polski, ale również o wspaniałej postawie po aresztowaniu przez stalinowską bezpiekę. Po ogłoszeniu wyroku skazującego Witold Pilecki powiedział: „Staratem się tak żyć, abym w godzinie śmierci mógł się raczej cieszyć niż lękać”.

TOWARZYSTWO
PROJEKTÓW
EDUKACYJNYCH

